

FACULTAT DE CIÈNCIES DE LA INFORMACIÓ

Universitat Autònoma de Barcelona

BELLATERRA

Professor: Josep Lluís GÓMEZ MOMPART

L'objecte de la matèria és l'estudi transdisciplinari de l'organització de la comunicació social a l'Estat espanyol, mitjançant la historiació de les formes i els continguts de la producció, difusió, intercanvi, consum, assimilació i manifestació dels missatges, idees, costums o creences.

En un curs acadèmic és impossible abastar tota la Història de la Comunicació Social a Espanya. És per això que el programa és concebut com un estudi dels ecosistemes de comunicació social fonamentals des de l'època comunicativa tradicional o preindustrial fins a l'actual etapa d'informatització de la societat, destacant-hi l'era de la comunicació de masses.

La intenció de l'assignatura és partir dels grans fets de masses i institucionals i dels principals esdeveniments per apropar-se als àmbits més significatius que il·lustren la comunicació social en els períodes rellevants de l'anomenada Història d'Espanya. En aquest sentit, els capítols del programa estan articulats amb una explicació general dels ecosistemes comunicatius i amb uns temes específics relatius a:

- La interpretació dels discursos històrics principals i la de codificació dels models establerts
- L'organització, la producció i els consums culturals
- Els agents comunicadors i els medis de la comunicació
- Els mitjans de comunicació i les possibilitats comunicatives
- Els sentiments i l'esperit de l'època a través de la vida quotidiana
- Els instruments mentals i l'univers de significació
- Els factors comunicatius derivats dels fenòmens socioculturals

L'objectiu pedagògic d'aquest enfocament és doble: explicar les línies mestres de la Història de la Comunicació Social a Espanya, i a la vegada emprar unes metodologies que permetin als estudiants fer-se amb unes eines d'anàlisi històrica per a la comunicació social.

-- P R O G R A M A --

I. Introducció.-

Corrents historiogràfiques i comunicació social.

Metodologia i fonts documentals.

LA COMUNICACIÓ SOCIAL TRADICIONAL

II. L'època medieval.-

Panorama de la comunicació als pobles de la península en la conformació de la societat feudal.

-- Al-Andalus: Una cultura d'avantguarda?

-- La Reconquesta: Realitat i discurs històric.

-- El món rural: La confrontació de les cultures tradicionals i religioses.

-- Tipus i organització comunicativa de les ciutats musulmanes i cristianes.

-- La creació de les comunitats lingüístiques i el paper dels agents comunicadors en la sociovisió i en la cosmovisió.

III. L'Antic Règim.-

Significat històric de l'Imperi i la Inquisició i les seves repercussions en l'ecologia comunicativa.

-- La dominació del castellà i el manteniment popular de les altres llengües nacionals.

-- El Segle d'Or: Vida quotidiana i autorrepresentació d'una societat; el teatre barroc com a mitjà de comunicació; dones i estereotips femenins.

-- Les expressions comunicatives de l'Humanisme a la Il·lustració.

-- Del noticierisme a la premsa regular.

IV. L'adveniment de la burgesia.-

Revolució industrial i desenvolupament comunicatiu.

-- El nou paisatge urbà i l'estil de vida a la capital.

-- Economia política del ferrocarril i del telègraf.

-- L'impacte dels nous corrents de pensament social i científic.

-- La renaixença de les llengües nacionals i la normalització del castellà.

-- Periodisme d'opinió i periodisme de informació.

LA COMUNICACIÓ DE MASSES

V. El primer terç d'aquest segle.-

La transició a la societat de masses.

-- La modernització i la seva influència en l'ecosistema comunicatiu.

-- Les albers dels nous mitjans de comunicació (fonògraf, telèfon, còmics, cinema, ràdio).

-- L'origen del discurs periodístic de masses.

VI. La segona República.-

La conformació de la societat de masses en l'àmbit polític, l'expansió de la cultura de masses i el desenvolupament de la societat civil.

-- Organització i experiències culturals i comunicatives populars.

-- Les dones en lluita pels seus drets i per les seves llibertats.

-- El boom de la premsa i el nou periodisme.

-- L'espectacle com a fenomen sociocultural i com a model comunicatiu.

VII. La revolució i la guerra.-

L'Estat espanyol com a epicentre de l'interès social, polític, militar i cultural internacionals.

-- Vida quotidiana i comunicació social a les rereguardes i als fronts.

-- Les tècniques comunicatives de propaganda i persuasió.

-- Expressions artístiques i culturals al servei del combat i de la cultura immediata.

VIII. El franquisme autàrquic(1939-1959).-

La dictadura com a Estat castrador-homogeneïtzador.

- Opressió/repressió: el binomi redundant contra classes populars i identitats nacionals.
- La destrucció de la societat civil mitjançant la feixistització i el nacionalcatolicisme.
- Subcultura de masses i feed-backs sentimentals: La "ràdio-companyia"; cançonetes; novel·les de duro; tebeos.
- La simbologia del franquisme i els mites del règim.

IX. El franquisme del desenrotllament(1960-1975).-

Les contradiccions entre el país oficial i el país real.

- Anàlisi del "verticalisme" politico-cultural i comunicatiu i del cosmopolitisme importat (futbol, turisme, música, cinema, moda...)
- El model de vida imposat per la industrialització i la societat de consum.
- El rerefons de la Llei de Premsa de 1966: Censura, desinformació i metallenguatge; l'hegemonia de TVE; auge de la subcultura.
- Comunicació paral·lela i cultura compromesa: Lluita política i "agit-prop"; la nova cançó; el teatre independent.
- Nous corrents socioculturals i la seva influència a l'Estat espanyol.

X. El postfranquisme.-

La Transició i la democràcia sota el discurs de la crisi.

- Política-espectacle i hipersimulació: electoralitis, desencís, passotisme, postmodern.
- El cop d'Estat del 23-F de 1981 com a model semiòtic.
- El (re)"canvi" del PSOE o el neodiscurs espanyolista a l'Estat de les autonomies.
- Mode de producció massmediàtic: La crisi de la premsa i el boom del sensacionalisme; els nous "predicadors" de la ràdio; la TV fraccionada; alternatives en comunicació i gadgetització dels mitjans.
- Transnacionalització/informatització i vida quotidiana: La necessitat de reinterpretar els usos de l'espai/temps politicoeconòmic i sociocultural.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA DE CONSULTA

- AA.VV. Historia de España Alfaguara. Madrid, Alianza Universidad, 7 vols.
- AA.VV. Historia de España. Madrid, Labor, 10 vols.
- AA.VV. Resumen histórico del urbanismo en España. Madrid, Instituto de Estudios de la Administración Local, 2ª ed., 1968.
- AA.VV. Introducción a la cultura hispánica. Barcelona, Crítica, 1982.
- AA.VV. Metodología de la prensa española. Madrid, Siglo XXI, 1982.
- AA.VV. Mujer y sociedad en España (siglos XV-XX). Madrid, Ed. Cantoblanco, Universidad Autónoma de Madrid, 1984.
- ABELLA, Rafael. La vida cotidiana durante la guerra civil. Barcelona, 1973 i 1976, 2 vols, Planeta.
- BENNASSAR, Bartolomé. Inquisición española: poder político y control social. Barcelona, Crítica, 1981.
- BLANCO, C.; RODRIGUEZ, J. i ZAVALA, I.M. Historia social de la literatura española. Madrid, Castalia, 1978, 3 vols.
- BOZAL, Valeriano. Historia del arte en España. Madrid, Istmo, 1978, 2 vols.
- CAMPO, Salustiano del. La evolución de la familia española en el siglo XX. Madrid, Alianza, 1982.
- DEFOURNEAUX, Marcellin. La vida cotidiana en la España del siglo de oro. Barcelona, Argos-Vergara, 1983.
- DESCOLA, Jean. La vida cotidiana en la España romántica 1833-1868. Barcelona, Argos-Vergara, 1984.
- DESVOIS, Jean-Michel. La prensa en España(1900-1931). Madrid, Siglo XXI, 1977.
- DIAZ, Elías. Notas para una historia del pensamiento español actual(1939-1975). Madrid, Edicusa, 2ª ed., 1978.
- ELORZA, A.; PEREZ LEDESMA, M. i TUÑON DE LARA, M.(eds.). Prensa y sociedad en España 1820-1936. Madrid, Edicusa, 1975.
- ENTWISTLE, William J. Las lenguas de España: castellano, catalán, vasco y gallego-portugués. Madrid, Istmo, 3ª ed., 1980.
- PONTCUBERTA, Mar i GOMEZ MOMPART, Josep Lluís. Alternativas en comunicación. Crítica de experiencias y teorías. Barcelona, Mitre, 1983.

- GOMEZ TABANERA, J.M.(ed.). El folklora español. Madrid, Istmo, 1968.
- JAUREGUI, Fernando i VEGA, Pedro. Crónica del antifranquismo. Barcelona, Argos-Vergara, 1983 i 1984, 2 vols.
- MARRADES, Isabel i PERINAT, Adolfo. Feminismo, prensa y sociedad en España(1800-1939). Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1983.
- MARTIN SERRANO, Manuel. El uso de la comunicación social por los españoles. Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas, 1983.
- RESEÑA, Equipo. La cultura española durante el franquismo. Bilbao, Ediciones Mensajero, 1977.
- ROIG CASTELLANOS, Mercedes. La mujer y la prensa desde el siglo XVII a nuestros días. Madrid, Imp. O.G., 1977.
- SAIZ, María Dolores. Historia del periodismo en España. 1. El siglo XVIII. Madrid, Alianza, 1983.
- SEOANE, María Cruz. Historia del periodismo en España. 2 El siglo XIX. Madrid, Alianza, 1983.
- TUNON DE LARA, Manuel. Medio siglo de cultura española(1885-1936). Madrid, Tecnos, 3ª ed., 1977.

Al llarg del curs s'ampliar la bibliografia amb una documentación específica per a cada capítol del programa.